

DİYARBAKIR KÜLTÜR TURİZMİNE İLİŞKİN COĞRAFYA ÖĞRETMEN ADAYLARININ BAKIŞ AÇILARININ BELİRLENMESİ*

*Mehmet DEĞERLİYURT***

*Recep AKSU****

*M. Yasir AYDOĞMUŞ*****

*Mehmet Fatih KAYA******

*Ercan TÜRKMEN******

ÖZET

Küresel ölçekte en hızlı büyüyen dinamik sektörlerden birisi olan turizm, köklü bir tarihe sahip olan ve kültürel açıdan zenginlik taşıyan birçok yerleşim alanı için gelir ve istihdam üreten önemli bir ekonomik gelişme aracı olarak kabul edilmektedir. Hızla küresel bir köy haline gelen günümüz dünyasında artık turist talepleri de zaman içerisinde değişmektedir. Önceleri dinlenmek amacıyla değerlendiren boş zamanların sanayi devriminden sonraki süreçten günümüze doğru yaklaştıkça artması insanları iş yaşamı dışında farklı aktivitelere yönelmelerine neden olmuştur. Önceleri lüks mekânlarda kalma, gece hayatı, pahalı yiyecekler yeme, bol ve özgürce para harcama üzerine bina edilen tatil anlayışı yerine farklı kültürleri tanıma, kültürel, tarihi ve arkeolojik mekânları gezme, yeni ve farklı kültürleri tanıma ve bunlardan yararlanarak yeni bir yaşam perspektifi kazanmak anlayışı oluşmuştur. Bu bağlamda tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, surları, tarihi camileri, kiliseleri, köprüleri, köşkleri, örf-adet ve yöresel el sanatlarıyla kültürel açıdan çok zengin bir dokuya sahip olan Diyarbakır ilinin “Kültürel Turizm Kenti” olma potansiyeli oldukça yüksektir. Ancak, yerel halkın ve yerel yönetimlerin kültürel turizme yönelik ulusal ve uluslararası bir farkındalık oluşturamamış olmasından dolayı bu potansiyel yeterli düzeyde değerlendirilememiştir.

Bu çalışmada coğrafya öğretmen adaylarının Diyarbakır ilinin kültürel turizm potansiyeline ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma evrenini Dicle Üniversitesi, coğrafya eğitimi ana bilim dalında okuyan 190 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma nicel

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Dr. Mustafa Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, El-mek: mdegerliyurt1@gmail.com

*** Öğr. Gör. Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, El-mek: recepaksu@gmail.com

**** Arş. Gör. Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Orta, Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, El-mek: euaydogmus@gmail.com

***** Yrd. Doç. Dr. Siirt Uni. Eğitim Fak., Sosyal Bilgiler, El-mek: mefkaya@gmail.com

***** Arş. Gör. Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, El-mek: ercan.turkmen@dicle.edu.tr

araştırma yöntemlerinden tarama modeline göre desenlenmiştir. Katılımcılar yörede kültürel turizmin gelişmesi için kenti tanıtım faaliyetlerinin artırılması ve medyada olumlu imaj oluşturulması gerektiğini düşünmektedir.

Araştırma sonuçlarından hareketle kültürel turizm faaliyetlerinin yörenin kalkınmasına ve bölgenin imajına pozitif katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Turizm, Diyarbakır, Coğrafya Eğitimi, Turizm Algısı

INVESTIGATING THE PERSPECTIVES OF PRESERVICE TEACHERS OF GEOGRAPHY ON CULTURAL TOURISM IN DİYARBAKIR

ABSTRACT

As one of the dynamic sectors with its most rapid growth at global scale, tourism is accepted as an important economic development tool that creates income and employment for many settlements which has a well-established history and wealth in terms of culture. In today's world which quickly turns into global village, the demands of tourists changes over time from now on. From the next period of industrial revolution to present day, the increase of spare times which were utilized to have a rest before led the people to head for engaging in different activities except business life. A new idea to gain new perspective on life developed by both recognizing different cultures, visiting cultural, historical and archeological places and enjoying these activities instead of the previously created public idea on holiday based on staying on luxurious places, night life, eating expensive foods and spending much money freely. In this regard, the province of Diyarbakir, home of many civilizations throughout history, has a good potential to be called as "A City of Cultural Tourism" with its very rich texture embodying city walls, historical mosques, churches, bridges, pavilions, customs and local handicrafts. However, due to the fact that local people and local authorities could not establish awareness on cultural tourism at both national and international level, this potential has not been utilized enough.

This study aims to investigate the perspectives of preservice teachers of geography on cultural tourism potential in the province of Diyarbakir. The population of the study is 190 students studying in the department of Geography teaching, Dicle University. The research was designed in survey model, one of the quantitative methods of research. The participants think that it is needed to increase the promotional activities and to create a more positive image in the media for the development of cultural tourism in the region.

With reference to the results of the study, it is considered that cultural tourism activities will positively contribute to the creation of a positive image and the development of the region.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Key Words: Cultural tourism, Diyarbakır, Geography teaching, Tourism Perception

1. Giriş

Turizm, küresel ölçekte en hızlı büyüyen ve en dinamik sektörlerden birisidir. Bu özelliğinden dolayı ülkelerin ekonomileri için gelir ve istihdam üreten önemli bir ekonomik gelişme aracı olarak kabul edilmektedir (Goeldner and Ritchie, 2003; Wickramasinghe ve Takano, 2009). Hızla küresel bir köy haline gelen günümüz dünyasında artık turist talepleri de zaman içerisinde değişmektedir. Önceleri dinlenmek amacıyla değerlendiren boş zamanların sanayi devriminden sonraki süreçten günümüze doğru yaklaştıkça artması (Özgüç, 2007) insanları iş yaşamı dışında farklı aktivitelere yönelmelerine neden olmuştur. 1950’li yıllarla gelişmeye başlayan turizm, artık ekonomik ve sosyal yaşamda yokluğu hayal edilemez bir kavram haline dönüşmüştür (Gülhan vd, 2012). Bu kavram sadece eğlenme, yeme ve harcamanın dışında merak duygusunu giderme amacıyla da kullanılmıştır. Örneğin bu konuda yapılan bir çalışmada 1980 ve 1990’lı yılların turistlerin eğilimleri karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada önceleri lüks mekânlarda kalma, gece hayatı, pahalı yiyecekler yeme, bol ve özgürce para harcama üzerine bina edilen tatil anlayışı yerine farklı kültürleri tanıma, kültürel, tarihi ve arkeolojik mekânları gezme, yeni ve farklı kültürleri tanımak ve bunlardan yararlanarak yeni bir yaşam perspektifi kazanmak anlayışı olduğu belirtilmiştir (Silberberg, 1995). Bu eğilimlerin günümüzde de artarak devam ettiğini söylemek mümkündür. Uluslararası turizm hareketlerinde deniz-kum güneşe dayanan turizm türleri etkinliğini korumakla birlikte, yeni yerleri, kültürleri tanımak, antik döneme ait kalıntıları görmek olarak tanımlanan kültürel turizm ilgi çekmeye başlamıştır (Aydın,1990).

Kültür turizmi “Yeni kültürleri tanıma, geçmişteki kültürleri merak etme temeline dayanan, insanların kendi kültürlerinin eğlence yanlarıyla birlikte diğer grupların kültürlerine de açık olan yanlarıyla ilgili turizm faaliyetlerinin tümüdür” (Özgüç, 1998; Sayılan, 2007). Diğer bir deyişle kültür turizmi “doğrudan doğruya veya merak, dinlenme, eğlence, sağlık, spor amaçları yanında ek olarak kişiliğin zenginleştirilmesi, yeni bilgilerin kazanılması amacı ile yapılan seyahatlerdir” (Olalı, 1987; Sayılan, 2007). Çok karmaşık ve çok çeşitli turizm faaliyetlerini içine alan bir kavram olarak görülen kültür turizmi (Özgüç, 2003; Sayılan, 2007), birçok alt gruptan oluşmaktadır. Bunların sadece kültür turizmi adı altında pazarlanmasının güçlüğü yüzünden, miras turizmi, tarih turizmi, inanç turizmi ve etnik turizm gibi kaynağını kültürden alan, fakat ilgi alanları farklı olan alt gruplara ayrılmaktadır (Doğaner, 2003; Sayılan, 2007).

Kültür turizminin en önemli unsurlarından birisi olan tarihsel kaynaklar, geçmiş medeniyetlerin ve geçmiş çağların yaşayan fiziksel kalıntılarıdır. Bu fiziksel kalıntılar arasında yörenin mimari ve arkeolojik özellikleri kadar, geçmişten günümüze kadar ulaşan ve günlük yaşam için önemli olan unsurlar yer alır. Bu açıdan önemli tarihsel, dini ya da mitolojik olaylar ve bu olayların meydana geldikleri yerler de tamamen değişmiş ya da geçmişten hiçbir delil kalmamış olsa da, tarihsel kaynak olarak kabul edilip (Özgüç, 2007) kültür turizminin en önemli malzemesini oluştururlar. Dolayısıyla kültür ve tabiat varlıkları açısından zengin olan alanların, özelliklerinin farkında olmak, bunların korunmaları ve yaşatılmaları için gereken sorumluluğu üstlenmek başta yerel yönetimlerin ve bilim insanlarının olduğu kadar her ferdin yurttaşlık ve insanlık sorumluluğudur. Tüm dünyanın ortak mirası kabul edilen, ülkelerinin ortak geçmişine yönelik izler barındıran kültürel değerlerin korunmasında ve gelecek kuşaklara aktarılmasında koruma yaklaşımları önemli rol oynamaktadır (Koçan, 2012).

Binlerce yıllık bir geçmişe dayanan zengin uygarlıkların yaşadığı bir ülke olan Türkiye, insanlığın kültürel ve doğal mirasının korunması konusunda evrensel sorumlulukları yüksek olan ülkelerin başında gelmektedir (Gül ve Kuş Şahin, 2010). Üç tarafının denizlerle çevrili olmasından

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

dolayı, başlangıçta Akdeniz ve Ege sahillerinde “deniz-güneş-kum” şeklinde ifade edilen turizm faaliyetleri zaman içerisinde çeşitlenmiş geliştirilmiş ve yıllar boyunca ülkeye önemli ölçüde ekonomik katkı sağlamıştır (Gülbahar, 2009). Yöresel anlamda toplumsal örgütlenmedeki farklılıklar, fiziksel çevrelerine uyum sağlamadaki benzersizlikler, farklı tarihsel geçmişler, ekonomik ve siyasal kalkınma tarzları, farklı turizm faaliyetlerinin gelişmesine yol açmıştır (Özgüç, 2007). Farklı mekânlarda farklı kültürlerin ortaya çıkması kültür ile coğrafyayı buluşturan ve turizmi geliştiren noktaların başında gelmektedir. Geleneksel mimari, dinsel motifler, yerleşme, arazi kullanımı, kılık kıyafet tarzı, el sanatları, yemekler, müzik, güzel sanatlarla ilgili eserler hem kültürel coğrafi görünümün bir parçası hem de coğrafya, kültür ve turizmin odak noktasıdır (Emekli 2006).

Tarihin her döneminde büyük medeniyetlerin, kültürel ve ekonomik hareketlerin merkezi olan Diyarbakır’ın, yapılan kazılar ve araştırmalar sonucunda uygarlık geçmişinin M.Ö.7500 yıllarına kadar uzandığı belirlenmiştir. Diyarbakır ve çevresinde Hurriler, Mitanniler, Hititler, Asurlar, Medler, Persler, Büyük İskender, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Selçuklular ve Osmanlılar hüküm sürmüştür (Web 1). Bu kadar eski bir tarihi geçmişe sahip olan ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan şehrin sahip olduğu kültürel altyapının gün yüzüne çıkarılması, işlerliğinin sağlanması, gerek yazılı gerekse görsel medyada tanıtımının yapılması gerekmektedir. Bu konuda şehrin tanıtımında önemli bir görev üstlenmesi gereken coğrafya öğretmen adaylarının ilerleyen meslek hayatlarında yapacağı olumlu bildirimler hayati önem taşımaktadır. Çalışma önemli kültürel öğeler barındıran Diyarbakır’ın neden kültürel turizmde adından söz ettiremediğini, coğrafya öğretmen adaylarının bakış açılarından yararlanarak açıklamaktadır.

Çalışmanın aynı zamanda kültürel turizmin geliştirilmesi yönünde oluşturulacak stratejiler için bir çıkış noktası olması beklenmektedir. Augustyn (1998) tarafından da belirtilen kültürel turizm açısından bir strateji belirlemenin çok boyutlu sürdürülebilirlik hedefine ulaşmada etkili olduğu dikkate alınmalıdır. Bu amaçla çalışmanın, doğal ve kültürel mirası koruyabilecek turizm faaliyetlerinin belirlenmesi; ulusal strateji doğrultusunda yerel yönetimlerin kültürel turizm adına kendi stratejilerinin geliştirmeleri için desteklenmesi; turizmin arazi kullanım planlarına dâhil edilmesi; tüm paydaşların ve yerel halkın turizm karar alma sürecine katılımı; etki analizlerinin yapılması; çevre ile ilgili muhasebe sistemlerinin, değerlendirme, izleme ve denetleme sistemlerinin kurulması; yerel halkların turizm danışma kurullarında yer alması ve eğitim ve farkındalık programlarının geliştirilmesi, konusunda literatüre katkı yapması amaçlanmaktadır.

2. Çalışma Alanının Konumu ve Genel Özellikleri

Araştırma alanını oluşturan Diyarbakır, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin Dicle bölümünde yer almaktadır. Şehir, Karacadağ volkanik kütlesinden Dicle nehrine kadar uzanan çoğunlukla bazaltlarla kaplı platonun doğu kenarında, Dicle nehrinin de geçtiği düzlük üzerine kurulmuştur.

Diyarbakır yöresinin çevresi yüksekliklerle kuşatılmıştır. Yörenin kuzeyini Güneydoğu Toroslar kuşatırken, güneydoğusunda Karacadağ yer almaktadır. İlin yükseltisi 650 – 700 metreler arasındadır.

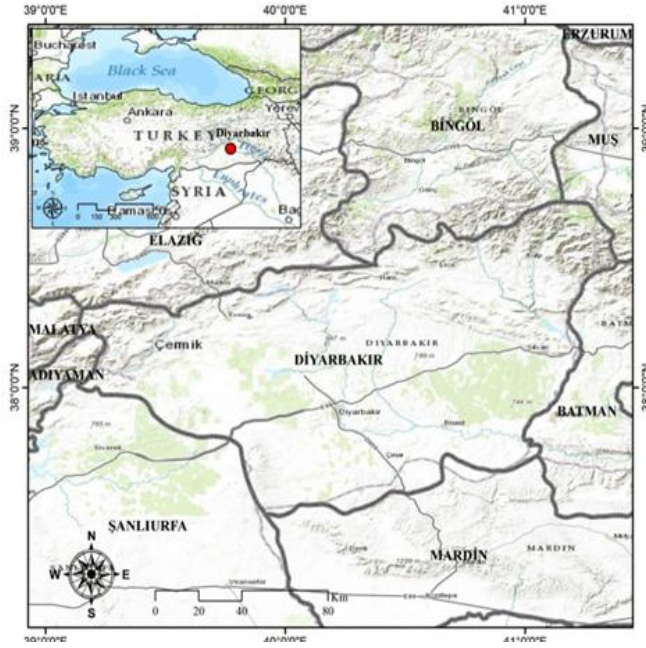
Geniş bir hinterlandı olan il merkezi, karayollarının da kavşak noktasındadır. Ulaşım karayolu, demiryolu ve havayolu ile sağlanmaktadır.

Diyarbakır Anadolu ile İran, Irak ve Suriye arasında doğal bir geçiş noktası olmuş, bu nedenle de tarihin her döneminde birçok uygarlığın beşiği olmuştur. İlk çağlardan günümüze kadar bir ticaret merkezi olan şehir bugün de aynı durumunu sürdürmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Şekil 1. Çalışma Alanının Lokasyon Haritası

3. Materyal ve Metot

3.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Diyarbakır, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, surları, tarihi camileri, kiliseleri, köprüleri, köşkları, örf – adet ve yöresel el sanatlarıyla kültürel açıdan çok zengin bir dokuya sahiptir. Bu yüzden “Kültürel Turizm Kenti” olma potansiyeli de oldukça yüksektir. Ancak, halkın yeterli bilince sahip olmaması, yerel yönetimlerin gerek uluslararası ve ulusal, gerekse bölgesel düzeyde farkındalık oluşturamaması, şehrin adının sadece olumsuz olaylarla gündeme gelmesi toplumdaki şu anki Diyarbakır algısını oluşturmuştur. Bununla birlikte ilin sahip olduğu kültürel öğelerin geri planda bırakılması, bu değerlerin iyi tanıtılmaması ve turistik arz oluşturacak hale getirilememesinden dolayı il hak ettiği anlamda ilgiyi görememiştir.

Çok zengin kültürel dokuya sahip olmasına rağmen şehir, son dönemlerde olumlu olarak karpuz ile hatırlanır olmuştur. Buna karşılık, terör, yankesicilik, kapkaç ve hırsızlık olayları toplumda olumsuz bir Diyarbakır algısı oluşturmuştur.

Tüm bu olumsuzlukların giderilebilmesi için ile ait kültürel ve tarihi değerlerin ön plana çıkarılması ve sahip olduğu potansiyelin değerlendirilmesi sağlanmalıdır. Bunun için ilk önce toplumdaki Diyarbakır algısının yeniden dizayn edilmesi gerekmektedir. Çalışma toplumdaki Diyarbakır algısının yeniden oluşturulması gerekliliğinin ortaya koyması açısından ayrıca önem taşımaktadır. Çünkü araştırma toplumdaki algıyı değiştirme gücüne sahip olma potansiyeline sahip olan geleceğin coğrafya öğretmenleri olan öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Bunun nedeni Özgüç (2011)'ün de belirttiği gibi “Yeni turizm alanlarının veya turizmin gelişmesinin potansiyellerini değerlendirmenin coğrafyacıların başlıca görevi” olmasıdır. Ayrıca, lisans düzeyinde coğrafya eğitimi alan bireylerin, ele alınan bölgenin çevre koşulları, iklimi, nüfus-ekonomi özellikleri ve kültürü hakkındaki bilgisiyle, buna bağlı olarak, belli bir bölgeyi turistik gelişme için çekici kılan ya da kılmayan çeşitli faktörlerin sentezini yapabilmedeki yeterliliğiyle bu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

tür karşılaştırmalara-sorunlara karşı en iyi şekilde çözüm üretebilme konusunda yeterli donanıma sahip olmasındaki gerekliliktir.

Diyarbakır ili kültür turizmine bakış açısı geliştirmesi bakımından çalışma tarama modeline uygun olarak desenlenmiştir. Araştırma nitel ve nicel olmak üzere iki boyuta sahiptir. Nicel boyutunda, anket sorularına verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımı yapılarak analiz edilmiş, nitel boyutunda ise açık uçlu sorulara verilen cevaplar içerik analizine uygun olarak incelenmiştir. Son bölümde ise, açık uçlu ve kısa cevaplı sorularla, araştırmada derinlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma, lisans düzeyinde Diyarbakır ili kültür turizmine bakış açısı geliştirmesi bakımından herkes tarafından dile getirilen ancak somut olarak ortaya konmayan bir durumu ortaya koyan bir araştırma niteliğindedir. Bu bakımdan çalışma hem yöre insanının hem de ile dışarıdan gelen üniversite öğrencilerinin kompozisyonundan oluşan Dicle Üniversitesinde coğrafya eğitimi alan öğrencilerin ilin kültürel turizm potansiyeline yönelik bakış açılarını irdelemekte ve sorunsala yönelik ipuçları sağlamaktadır.

Çalışma sonuçlarının Diyarbakır ilinde kültürel turizmin gelişimine yönelik, yeni fikir ve faaliyetlerin ortaya çıkması bakımından yol gösterici olması beklenmektedir.

3.2. Araştırma Evreni

Araştırmanın evreni, 2012 – 2013 eğitim – öğretim yılında Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesinde coğrafya eğitimi gören 190 öğrenciden oluşmaktadır. Anket tüm öğrencilere uygulandığı için, örneklem alınmaya gerek görülmemiştir.

Bu doğrultuda, anket formu Google Drive Programında 5’li Likert tipinde oluşturulmuştur. Tüm öğrencilerin e posta adreslerine programın linki gönderilmiş ve anketin cevaplanması istenmiştir. 15 günlük süre zarfında 148 anketin geri dönüşü olmuş, 20 anket formu eksik ya da hatalı kodlama nedeniyle değerlendirmeye alınmamıştır. Toplamda 128 anket geçerli kabul edilerek analiz edilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket formu, iki sayfa ve dört bölümden meydana gelmiştir.

Soru formunun ilk bölümünde coğrafya eğitimi alan öğrencilere ait verileri tanımlayıcı sorular sorulmuştur. Bu bölümde cinsiyet, yaş, memleket ve ikamet bölgesi ile ilgili bilgilere ulaşılması hedeflenmiştir.

İlk ve son bölümler hariç, 2., 3. ve 4. bölümler için toplam 18 soruluk bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçekte yer alan ifadelerin belirlenmesinde Ertuna vd. (2012), Ayaz vd. (2012), Kastenholz vd. (1999) ve Park ve Yoon (2009) tarafından yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, tarafımızdan geliştirilen üç tane açık uçlu soru yer almaktadır. Bu sorular, ölçek geliştirme aşamasında iki ölçme ve değerlendirme uzmanı, bir alan eğitimi uzmanı ve bir alan uzmanının görüşleri doğrultusunda kapsam geçerliliği sağlanacak şekilde oluşturulmuştur.

Çalışmanın güvenilirlik katsayısı (Cronbach α) 0.72 olarak belirlenmiştir. Sorulara verilen yanıtların birbirine yakın olması ve örneklem sayısının az olması nedeniyle Cronbach α değeri kabul edilebilir bir değerde kalmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

4. Araştırma Bulguları

Çalışmanın ilk bölümünde katılımcıların yaş, cinsiyet, memleket ikamet ettikleri şehirle ilgili bilgileri içeren sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplarla ilgili yüzdelik değerler aşağıda verilmiştir (Tablo 1)

Tablo 1’de verilen bilgilere göre öğretmen adaylarının %33’ünü bayanlar oluştururken, %66’sını baylar oluşturmaktadır. Katılımcıların %65’lik kısmını Diyarbakır yakın çevresinden gelen öğrenciler oluşturması ve % 84’ünün Diyarbakır’da ikamet etmesi çalışma açısından bir avantaj olarak değerlendirilmiştir. Çünkü katılımcılar yöreyi ve yörenin sorunlarını yakından bilen hatta bu sorunları bizzat yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Dolayısıyla yöreyi iyi tanıyan katılımcıların Diyarbakır’la kültürel turizm konusunda öne çıkmış diğer şehirleri sağlıklı bir şekilde karşılaştırabilmeleri mümkündür. Bu bakımdan çalışma, Diyarbakır ve yakın çevresinde yaşayan, alansal farklılıkları belirlemede uzman olan coğrafyacıların, yörenin kültürel turizmine bakış açılarını belirlemesi açısından önem taşımaktadır.

Tablo 1. Ankete Katılanlara Ait Genel Bilgiler

<i>Cinsiyet</i>	<i>f %</i>
Bay	66
Bayan	33
<i>Nüfusa Kayıtlı Olduğu Şehir</i>	
Diyarbakır	35
Diğer	26
Mardin	17
Van	5
Hakkâri	5
Sirt	3
Şırnak	5
Şanlıurfa	4
<i>Oturduğu Şehir</i>	
Diyarbakır	84
Diğer	16

Yapılan anket çalışmasında katılımcıların kültürel turizm ile ilgili algılarını öğrenmek amacıyla sorular sorulmuş ve sorulara kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Elde edilen cevaplar değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu sorulardan yargı içeren toplam 18 değişken belirlenmiş ve uygulanmıştır. Bunların 8’i ekonomik açıdan, 6’sı sosyal açıdan ve 4’ü de çevresel etkileri açısından kültür turizmine bakış açılarını gösteren sonuçlardır.

Ekonomik yönleri ile kültür turizminin değerlendirilmesine ilişkin yargılardan ikisi olumsuz, altısı olumludur. Ekonomik açıdan kültürel turizmin sonuçlarına ilişkin algıya bakıldığında, büyük çoğunluk, kültürel turizmin ilde alt yapı ve üst yapının iyileştirilmesinde etkili rol oynayacağını (%90), konaklama, ulaştırma ve benzeri hizmet sektörünün gelişmesini

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

sağlayacağını (%97), hayat şartlarının iyileşmesini sağlayacağını (%87), yeni iş alanlarının oluşturulmasında etkili rol oynayacağını (%90) düşünmektedir. Ulaşılan olumsuz sonuçlardan biri ilde arsa ve ev fiyatlarının artmasına neden olacaktır (%73). Kültür turizmi ilde hayat pahalılığına neden olur yargısında ise kararsızlar en büyük grup (%35) olurken, kültür turizmi yalnızca yatırımcısına kazanç sağlar yargısına %61'lik kısım katılmadığını belirtmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Kültür Turizminin Ekonomik Yönleri ile Değerlendirilmesi

<i>Kültür Turizminin Ekonomik Yönleri İle Değerlendirilmesi</i>	1	2	3	4	5
	f %	f %	f %	f %	f %
KT Diyarbakır'a (yerel halka) ek gelir/kazanç sağlar	50	32	6	9	2
KT Yalnızca yatırımcılarına kazanç sağlar	6	25	8	48	13
KT ilde yeni iş alanlarının oluşturulmasında etkili rol oynar	52	38	3	7	0
KT ildeki hayat şartlarının iyileşmesini sağlar	36	51	6	6	2
KT ilde hayat pahalılığına neden olur	4	24	35	30	6
KT ilde arsa ve ev fiyatlarının artmasına neden olur	21	52	16	9	2
KT ilde konaklama, ulaştırma ve benzeri hizmet sektörünün gelişmesini sağlar	62	35	1	2	0
KT ilde alt yapı ve üst yapının iyileştirilmesinde etkili rol oynar	36	54	6	3	1

1=Kesinlikle Katılıyorum 2=Katılıyorum 3=Kararsızım 4=Katılmıyorum 5=Kesinlikle Katılmıyorum

Kültür turizminin sosyal yönleri ile değerlendirilmesine yönelik oluşturulan yargılardan dördü olumlu, ikisi ise olumsuzdur. Coğrafya öğretmen adaylarından büyük çoğunluğu, il genelinde sosyal diyalog ve entegrasyonun artmasını sağlayacağını (%90), gelen turistlerin yöreyi ve yöre insanını tanıması ile ülkede olumsuz Diyarbakır algısının iyileştirilmesine katkı sağlayacağını (%97) düşünmektedir. Kültürümüzü ve insanımızı tanıtmak için iyi bir fırsattır diyenlerin oranı %98 iken, kültür turizminin geliştirilmesi Diyarbakır'a diğer büyükşehirlerden geri göçü sağlar diyenlerin oranı %54'te kalmıştır. Bu durum buldukları yöreyi ve insanını iyi tanıyan aynı zamanda bölge sakini olan katılımcıların göç olayının farklı iyileştirmelerle tersine döneceğine inandığını göstermektedir. Turizmle birlikte genellikle siyasal, toplumsal, dinsel ve ahlaki değerlerin dönüşüme uğraması beklenen bir sonuçtur (Piarce 1993, Özgüç 2011). Ancak kültürel turizmde bu sonuç ya hiç olmazken ya da çok yavaş gerçekleşmektedir. Katılımcılar da, kültür turizmi yerel halkın ahlaki kurallarına aykırı düşer (%78) ve ilde ahlaki yozlaşmaya neden olur (%70) yargılarına büyük oranda katılmadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 3).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Tablo 3: Kültür Turizminin Sosyal Yönleri ile Değerlendirilmesi

<i>Kültür Turizminin Sosyal Yönleri ile Değerlendirilmesi</i>	1	2	3	4	5
	f %	f %	f %	f %	f %
KT İl genelinde sosyal diyalog ve entegrasyonun artmasını sağlar	36	54	6	3	1
KT Yerel halkın ahlaki kurallarına aykırı düşer	3	8	11	45	33
KT ilde ahlaki yozlaşmaya neden olur	3	16	12	46	24
KT kültürümüzü ve insanımızı tanıtmak için iyi bir fırsattır	70	28	0	1	1
KT ülkede Diyarbakır algısının iyileştirilmesine katkı sağlar	66	31	1	1	1
KT Diyarbakır'a geri göçü sağlar	15	39	32	13	2

1=Kesinlikle Katılıyorum 2=Katılıyorum 3=Kararsızım 4=Katılmıyorum 5=Kesinlikle Katılmıyorum

Kültür turizminin çevre etkilerinin değerlendirilmesine yönelik oluşturulan yargılardan ikisi olumlu, ikisi de olumsuzdur. Turizm ne kadar da temiz endüstri olarak anılsa da, turizm faaliyetlerinin çevre üzerinde olumlu halinden çok daha fazla olumsuz etkiye sahip olduğu gözlenmektedir (Özgüç, 2011). Ancak kültürel turizm tipinde, turizmin sürdürülebilmesi her ne kadar kültürel öğelerin korunmasına bağlı olsa da, artan ziyaretçi baskısının yaratacağı olumsuz etkiler yadsınamaz bir gerçekliktir. Bu durum, katılımcıların cevaplarına da yansımıştır. Kültür turizmi ilde, tarihi yapılar (%98) ile yerel mimari ve mutfak kültürünün korunmasını sağlar (%97) diyenler büyük bir çoğunluktur. Kültür turizmi doğal kaynakların daha fazla tüketilmesine neden olur yargısına öğretmen adaylarının yalnızca %26'lık kısmı katıldığını belirtmiştir. Doğal kaynakların kullanımına yönelik artan talep, bu kaynakların kar güdüsüyle yakın çevreden tedarik edilmesi sonucunu doğuracaktır. Bu, sürdürülebilir kültür turizmi için, turizm planlayıcılarının göz önünde bulundurması gereken önemli bir faktördür (Tablo 4).

Tablo 4: Kültür Turizminin Çevre Etkilerinin Değerlendirilmesi

<i>Kültür Turizminin Çevre Etkilerinin Değerlendirilmesi</i>	1	2	3	4	5
	f %	f %	f %	f %	f %
KT doğal kaynakların daha fazla tüketilmesine neden olur	9	46	18	21	5
KT çevre kirliliği yaratır	7	17	20	45	12
KT ilde tarihi yapıların korunmasını sağlar	62	36	1	2	0
KT yerel mimari ve mutfak kültürünün korunmasını sağlar	57	40	1	2	0

1=Kesinlikle Katılıyorum 2=Katılıyorum 3=Kararsızım 4=Katılmıyorum 5=Kesinlikle Katılmıyorum

Çalışmanın 'Genel Değerlendirmeler' bölümünde, mekânsal farklılıkları yorumlama açısından uzman olan coğrafya öğretmen adaylarına, öğrenim gördükleri Diyarbakır'daki bazı kültürel öğelerin, Türkiye'deki benzerleriyle karşılaştırılması istenmiştir. Bölüm açık uçlu sorulardan, etnometodolojik yöntemle göre, oluşmuş ve içerik analizine göre incelenip değerlendirilmiştir. Bu kısımda ilk soru "Diyarbakır'da Kültür Turizmi denildiğinde aklınıza ilk gelen mekân ya da imge nedir?", sorusu olmuştur. Burada en fazla verilen cevaplar; surlar, ciğer kebab, karpuz ve Ulu Cami şeklinde olmuştur. Burada Eğil ilçesindeki peygamber kabirleri, Hz. Süleyman Camii ve 27 Sahabe Türbesi, Süryani ve Ermeni Kiliseleri, Hasan Paşa Hanı, Behram Paşa, Nasuh Paşa Camileri, Gazi Köşkü, On Gözlü Köprü, Asur Kral Kaya Mezarları, Malabadi Köprüsü ya hiç söylenmemiş ya da çok az sayıda katılımcı tarafından belirtilmiştir. Bu durum

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

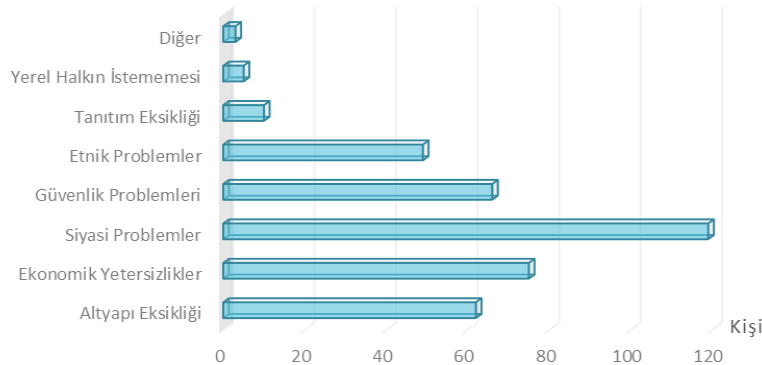
Diyarbakır'ın somut kültürel varlıklarının, genellikle yöre insanı, çoğunlukla Diyarbakır'da ikamet eden, coğrafya öğretmen adayları tarafından dahi yeterince tanınmadığını göstermektedir.

Bu bölümde iki soru, kültür turizmi içerisinde incelenen inanç turizmine yönelik sorulardır. Anadolu yerleşim tarihi içinde her döneme ait dinsel yapıların izlerine sahiptir. Bu açıdan inanç turizmi için dinler tarihinden mükemmel bir kesit sunar (Doğaner, 2003). İran, Irak ve Suriye arasında doğal bir geçiş noktası üzerinde kurulan Diyarbakır ise buna güzel bir örnektir. Kültür turizmi, özellikle de inanç turizmi, halklar arasında dinden kaynaklanan düşmanlığın kalkması için bir araç olmalıdır (Doğaner, 2003). Hem bu açıdan hem de turizmin halkları birbirine yaklaştırması açısından Diyarbakır ve yakın çevresindeki inanç turizmi merkezlerinin tanıtılması, önem arz etmektedir. Genel değerlendirmeler bölümündeki sorulara verilen cevaplar maalesef tanıtımın ve turizm alt yapısının yeterli olmadığını düşündürmektedir.

İnanç turizmine yönelik ilk soru, “Diyarbakır'daki 27 sahabe türbesinin kültür turizmi için, İstanbul – Eyüp Sultan, Ankara Hacı Bayram-ı Veli ve Konya – Mevlana Türbeleri kadar değerlendirildiğini düşünüyor musunuz”, sorusudur. Katılımcıların % 91'lik kısmı bu soruya hayır cevabını vermiştir.

İkinci soru ise, “Diyarbakır Eğil'deki peygamber kabirlerinin Kültür Turizmi için, Şanlıurfa peygamber mekânları kadar değerlendirildiğini düşünüyor musunuz”, şeklinde olmuştur. Eğil ilçesinde Hz. Zülkifl ve Hz. Elyasa peygamberlerin kabirleri bulunmaktadır. Dicle barajının yapımı esnasında bu kabirler taşınmış, ilçedeki Ziyaret Tepesine nakledilmiştir. Türkiye'de peygamberler diyarı olarak anılan şehrin Şanlıurfa olduğu düşünülürse, Diyarbakır'ın bu konuda ne kadar bilindiği tahmin edilebilir. Katılımcıların %88'inin buranın Şanlıurfa kadar değerlendirildiğini düşünüyor musunuz sorusuna ‘Hayır’ cevabını vermesi, zaten savımızı desteklemektedir.

‘Genel Değerlendirmeler’ bölümünün diğer sorusu, “Sizce Diyarbakır kültür turizminin önündeki engeller nelerdir”, sorusudur. Bu soruya katılımcılardan 62'si altyapı eksikliği, 75'i ekonomik yetersizlikler, 119'u siyasi problemler, 66'sı güvenlik problemleri, 49'u etnik problemler, 10'u tanıtım eksikliği, 5'i yerel halkın istememesi, 3'ü diğer nedenler şeklinde cevaplamıştır (Şekil 2). Katılımcılar genel kanının aksine, kültür turizminin gelişiminin önündeki en önemli engel olarak, siyasi ve etnik problemler ile güvenlik problemlerini (%67) göstermişlerdir. Yerel yönetimlerden kaynaklanan turizm altyapı eksikleri (%16) ve ekonomik yetersizlikler (%19) diğer önemli engeller olarak görülmüştür (Şekil 3). Nicel araştırmalarda çıkan sonuçlar bazen, Ritzer'in “istatistikler gerçek dünyanın zarafetini ve ince ayrıntılarını basitçe aktaramazlar” (Slattery, 2011) sözünü akla getirir. Çok önemli bir tanıtım eksikliği olmasına rağmen katılımcıların yalnızca % 3'lük kısmının bunu belirtmesi bu durumu örneklemektedir.

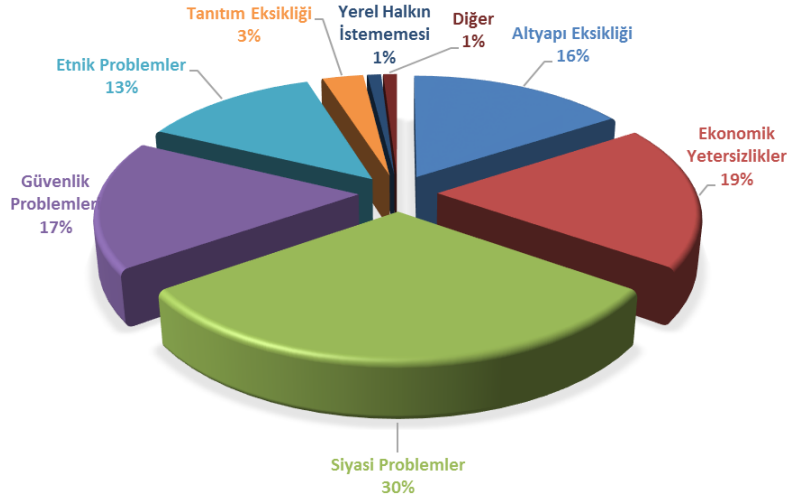

Şekil 2. “Diyarbakır Kültür Turizminin Önündeki Engeller Nelerdir” sorusuna katılımcıların verdiği cevapların dağılışı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

‘Genel Değerlendirmeler’ bölümünün son sorusu açık uçlu olarak “Diyarbakır’da kültür turizmi arzının artırılması için yapılması gerekenler sizce nelerdir” sorusudur. Bölge ve kent ile ilgili ulusal ve uluslararası platformlarda, etkili reklam ve projelerle farkındalık oluşturulması gerektiği çoğunluk tarafından söylenmiştir. Katılımcıların tamamına yakınının belirttiği, toplumsal olayları yansıtmada medyanın takındığı olumsuz tavrın, negatif bir Diyarbakır algısı oluşturması nedeniyle, yöreye ve yöre insanına karşı önyargıları körüklediğidir.

Şekil 3. “Diyarbakır’da kültür turizminin önündeki engeller nedir” sorusuna katılımcıların görüşlerinin yüzdeleri

Yerel yönetimlerin, birlikte çalışarak gerekli ulaşım altyapısının güçlendirilmesi, güvenlik sorunlarının giderilmesi, rekreasyon alanlarının oluşturulması, somut/maddi kültürel öğelerin çevrelerinin boşaltılması ve restore işlemlerinin tamamlanması gerektiği de sıkça vurgulanan ifadeler olmuştur.

5. Tartışma ve Sonuçlar

Özellikle son yıllarda kültür faktörü, kişilerin önemli bir seyahat etme nedeni olmaktadır. Dünya Turizm Örgütü verilerine göre, kültür turizmi en fazla gelişme gösteren turizm türleri arasında yer almakta ve hızla gelişme göstereceği öngörülmektedir. Bu bağlamda önemli bir alternatif turizm türü olan kültür turizminin geliştirilmesi, sağlayacağı ekonomik, sosyal ve çevresel yararlarla büyük önem taşımaktadır (Uygun, Baykan, 2007: 30). Çalışmanın büyük bir kısmında katılımcılar çevresel, ekonomik ve sosyal etkileri değerlendirmişlerdir.

Çalışma Diyarbakır örneğinde kültürel turizmin olası etkilerini, gelişme nedenlerini ve mekânsal karşılaştırmaları içermesi bakımından önemlidir.

Katılımcılar kültürel turizmin ekonomik anlamda Diyarbakır’ın gelişmesine katkı sağlayacağını, hayat standartlarını yükselteceğini, mevcut sorunların çözümünün turizmin geliştirilmesiyle kolaylaşacağını düşünmektedirler. Kültürel turizmin çevre etkisinin değerlendirdiklerinde ise kirlilikten daha fazla iyileştirme olacağını varsaymaktadırlar.

Çalışmanın genel değerlendirme bölümünde, kültür turizminin alt dalı olan inanç turizmi mekânlarına yönelik sorulara verilen cevaplar çarpıcıdır. Gerçekten de istatistiksel olarak %90’ dan fazla bir oranda Müslüman nüfusun yaşadığı bir ülkede iki peygamber kabrinin, 27 sahabe türbesinin yaşadığı bir yöreye (ki yakın çevrede Tillo ve Ziyaret Beldesinde Veysel Karani türbesi de mevcuttur) turist akınının olması beklenir. Türkiye’deki Eyüp Sultan, Mevlana, Hacı Bayram-ı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Veli gibi örneklerin bulunduğu alanlarda durum bu şekildedir. Ancak Diyarbakır'da bu mekânların tanıtımının olmamasının yanında, bu alanların çevresi genelde, izbe, pejmürde bir görüntü sergilemektedir. Eğil ilçesindeki peygamber kabirlerinin bulunduğu alan düzenlenmiş, (Valilik, Vakıflar bölge müdürlüğü tarafından) güzel bir görünüme kavuşturulmuştur. Bu alan özellikle hem Yahudiler hem de Müslümanlar açısından önemlidir. Ancak ilçe merkezine gelmeden mezarlara (Ziyaret Tepesine) giden yol dardır ve bir patikayı andırmaktadır. Bir an önce belediye ya da karayolları tarafından genişletilerek asfaltlanmalıdır. Ayrıca Eğil ilçesinde Hz. Danyal Peygamber'in de mezarının bulunduğu (Emniyet Müdürlüğü'nün bahçesinde) söylenmektedir.

Hız. Süleyman Camii ve 27 Sahabe Türbesinin çevresi ise terk edilmiş bir yerleşimi andırmaktadır. Bu alanın çevre düzenlemelerinin yapılması, yakın çevresinin araç trafiğine kapatılması ile önemli bir turistik alt yapı oluşturulabilir. Ancak buna yönelik bir çaba göze çarpmamaktadır. Burada söz sahibi olan yerel yöneticiler ve turizm planlayıcılarının ortak projelerle, bahsedilen mekânları kültürel turizm açısından gündemlerine almaları gerekmektedir.

Coğrafya öğretmen adaylarının, Diyarbakır kültür turizminin gelişmesinin önündeki engeller arasında tanıtım eksikliğini % 3 olarak belirtmeleri, önemli bir tezattır. Zira Türkiye'nin büyük bir kısmının Mekke ve Medine şehirlerinden sonra en fazla sahabeinin defnedildiği yer olarak Diyarbakır'ı bilmedikleri bir gerçekliktir. Tillo, Mardin, Veysel Karani Türbesinin bulunduğu Ziyaret Beldesi ve Şanlıurfa'yı kültür turisti olarak ziyaret edenlerin programlarına Diyarbakır'ı almamaları bunu kanıtlamaktadır. Kişisel görüşmelerde, bu kişiler ildeki kültürel öğeleri bilmediklerini belirtmişlerdir. Bu durum, turizm altyapısının oluşturularak, etkili bir tanıtımı gerekli kılmaktadır.

Turizmin insanları, halkları birbirine yakınlaştıran yanı dikkate alınmalı, bu nedenle turizm arzının güçlendirilmesi için yapılacak çalışmalara öncelik verilmelidir. Bunlar yapılabildiği takdirde, kültür turizminin gelişmesinin önünde engel olarak gösterilen güvenlik, etnik ve siyasi problemlerin sebep değil sonuç olduğu görülecek, diyalog ve entegrasyon sağlanarak, bir çok sorunun çözümü kolaylaşacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

- AUGUSTYN, M. (1998). "National Strategies For Rural Tourism Development and Sustainability: The Polish Experience." *Journal of Sustainable Tourism* 6(3): 191-209.
- AYAZ, N., YEŞİLTAŞ, N., TÜRKMEN, F., (2012), " Turizm eğitimi alan öğrencilerin kırsal turizme bakış açıları ve algıları üzerine bir araştırma," *KMÜ Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (22), 103 – 112.
- DOĞANER, Suna, "Miras Turizminin Coğrafi Kaynakları ve Korunması" E.Ü. Coğrafya Bölümü Sempozyumları 2. Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu (2003) s. 1-8, İzmir.
- DOĞANER, Suna, "Din ve Turizm: Türkiye'de İnanç Turizmi", (Ed: Ertan Eğribel, Ufuk Özcan) (**Sosyoloji Yılı:18, Türkiye'de Toplum Bilimlerinin Gelişimi II**), (2009), s.338-350, İstanbul.
- EMEKLİ, Gözde., "Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm" *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, (2006), 51-59, İzmir
- ERTUNA, Bengi, GÜNEY, Sibel, GÜVEN, Özlem, AYDEMİR, Nilay, "Yerel Halkın Kırsal Turizm Gelişimine Katılma İsteğini Etkileyen Unsurlar: Kastamonu Örneği." *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, (2012), 2(2): 59-66.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

- GOELDNER, Charles, R., RITCHIE, J.R.Brent. **Tourism: Principles, Practices, Philosophies**, 9th ed. (2003), John Wiley & Sons, Inc, USA
- GÜLBAHAR, Onur, 1990’lardan Günümüze Türkiye’de Kitle Turizminin Gelişimi ve Alternatif Yönelimler, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (2009), C.14, S.1 S.151-177.
- GÜLHAN, Görkem, TORLAK, S. Evinç, ATAY, Çınar, Doğal ve Kültürel Değerlere Sahip Alanlarda Turizm Potansiyellerinin Değerlendirilmesi: Selçuk Örneği, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi Cilt 4, No 2, (2012), S. 135-143
- KASTENHOLZ, Elisabeth, DAVIS, Duane., PAUL, Gordon, “Segmenting Tourism in rural areas: The case of North and Central Portugal,” *Journal of Travel Research*, (1999), (37), 353 – 363.
- OLALI, Hasan, Turizm Politikası ve Planlaması, İşletme Fakültesi Yayın No: 228, (1990), İstanbul.
- ÖZGÜÇ Nazmiye, , Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler 4. Baskı Çantay Kitabevi, (2003), İstanbul.
- ÖZGÜÇ Nazmiye, Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler 6. Baskı Çantay Kitabevi, (2011), İstanbul.
- ÖZGÜÇ, N., (1998), Turizm Coğrafyası: Özellikler, Bölgeler. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- ÖZGÜÇ, Nazmiye, **Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler**, Çantay Kitabevi, (2011), İstanbul.
- PARK, Duk-Byeong, YOON, Yoo-Shik, “Segmentation by motivation in rural tourism: A Korean case study,” *Tourism Management*, (2009), (30), 99 – 108.
- PEARCE, D. G., 1993. “Fundamentals Of Tourist Motivation”, **Tourism Research: Critiques and Challenges**, (ed. D. G. Pearce ve R. W. Butler), s. 113-134, Routledge Londra.
- SAYILAN Hasan, **Muş İlinde Kültür Turizmi Potansiyelinin Coğrafi Yönden Değerlendirilmesi**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007.
- SILBERBERG, Ted, Cultural Tourism and Business Opportunities For Museums and Heritage Sites, *Tourism Management*, (1995), Vol. 16, No. 5, pp. 361-365, 1995
- SLATTERY, Martin, **Sosyolojide Temel Fikirler**, Haz.:Ümit Tatlıcan, Gülhan Demiriz, Sentez Yay.,İstanbul 2011.
- UYGUR Selma Meydan, BAYKAN Eda, “Kültür Turizmi Ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri”, **Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, S:2 (2007), s.30-49.
- Web 1. http://www.diyarbakir.gov.tr/default_b0.aspx?content=1039 (Erişim: 19.09.2013)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

